

Ammonium - i skånska sjöar och vattendrag

Lars Collvin
Länsstyrelsen i Skåne län

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Ammonium - ett problem!?

- Myndighetsaspekten
- Bedömningsunderlag
- En "giftig" liten rackare
- "Naturlig" förekomst
- Tillstånd och förändring över tid
- Mänsklig påverkan

Ammonium - ett myndighetsuppdrag

- **Miljöbalken (1998:808)**
  - 1 kap. 1§ ... syftar till att främja en hållbar utveckling ....
  - 26 kap. 19-21§§ ..verksamhetsutövarens egenkontroll...
- **Svenska miljömål (Prop. 2000/01:130) - Riksdagsbeslut 1/11-01**
  - **Ingen övergödning**
    - –**delmål 3**, ammoniakutsläpp
Skåne skall minska sina utsläpp med 20% från år 1995 till 8 200 ton år 2010
  - **Levande sjöar och vattendrag**
  - **Ett rikt växt- och djurliv**, m.fl.
- **EU:s Vattendirektiv (2000/60/ EG) – SFS 2004:660**
  - En god ekologisk kvalitet
- **EU:s Fiskvattendirektiv (78/659/EEG) – SFS 2001:554**
  - Ammonium
  - Ammoniak

Ammonium - ett problem!?

- Myndighetsaspekten
- **Bedömningsunderlag**
- En "giftig" liten rackare
- "Naturlig" förekomst
- Tillstånd och förändring över tid
- Mänsklig tillförsel

Underlag för bedömning

Datafångst i program för

- *Utsläppskontroll*
- **Miljöövervakning**
  - Nationell
  - Regional
  - **Lokal** (Samordnad RecipientKontroll)
- **Kalkeffektuppföljning**
  - Nationell
  - Regional

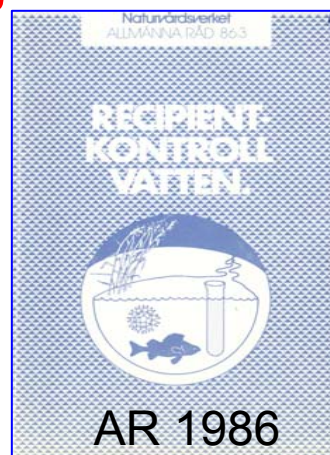
BG 1969

BG 1990

BG 1999

Handbok för
miljöövervakning NV

www.naturvardsverket.se

Undersökningstyper

Vattenkemi i sjöar 1996

Vattenkemi i vdrag 2004

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Riktvärden för fiskvatten

SNV 1969:1

- **0,2 mg ammonium/L**
Ej påverkade av utsläpp
Fiskvatten **F1/F2**,
laxartade/annat ekonomiskt betydelsefullt
- **1,5 mg ammonium/L**
Tydligt påverkan av utsläpp
Fiskvatten **F3/F4**,
mindre goda/olämpliga

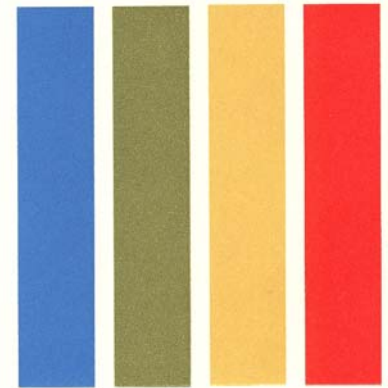

STATENS NATURVÅRDSVERK

Publikationer

LÄNSSTYRELSEN
I
KRISTIANSTADS LÄN
LANDSKANSLJÖ

1969:1

Bedömningsgrunder
för svenska ytvatten

Fiskvatten - Fiskvattendirektivet

Laxfiskvatten: lax, öring, röding, sik, siklöja, nors och harr

Annat fiskvatten: gädda, abborre, ål och karpfisk lever eller skulle kunna leva

- **Ammoniak NH_3**

	NH_3	$\text{NH}_3\text{-N}$
– Riktvärde	$\leq 0,005$	$\leq 0,004$ mg/L
– Miljö kvalitetsnorm	$\leq 0,025$	$\leq 0,021$ mg/L
- **Ammonium NH_4**

	NH_4	$\text{NH}_4\text{-N}$
– Riktvärde Laxfiskevatten	$\leq 0,04$	$\leq 0,031$ mg/L
– Riktvärde Annat fiskevatten	$\leq 0,2$	$\leq 0,156$ mg/L
– Miljö kvalitetsnorm	≤ 1	$\leq 0,778$ mg/L

Riktvärde: värde som skall eftersträvas

Gränsvärde: värde som inte får överskridas eller underskridas

Ammonium - ett problem!?

- Myndighetsaspekten
- Bedömningsunderlag
- En "giftig" liten rackare
- "Naturlig" förekomst
- Tillstånd och förändring över tid
- Mänsklig påverkan

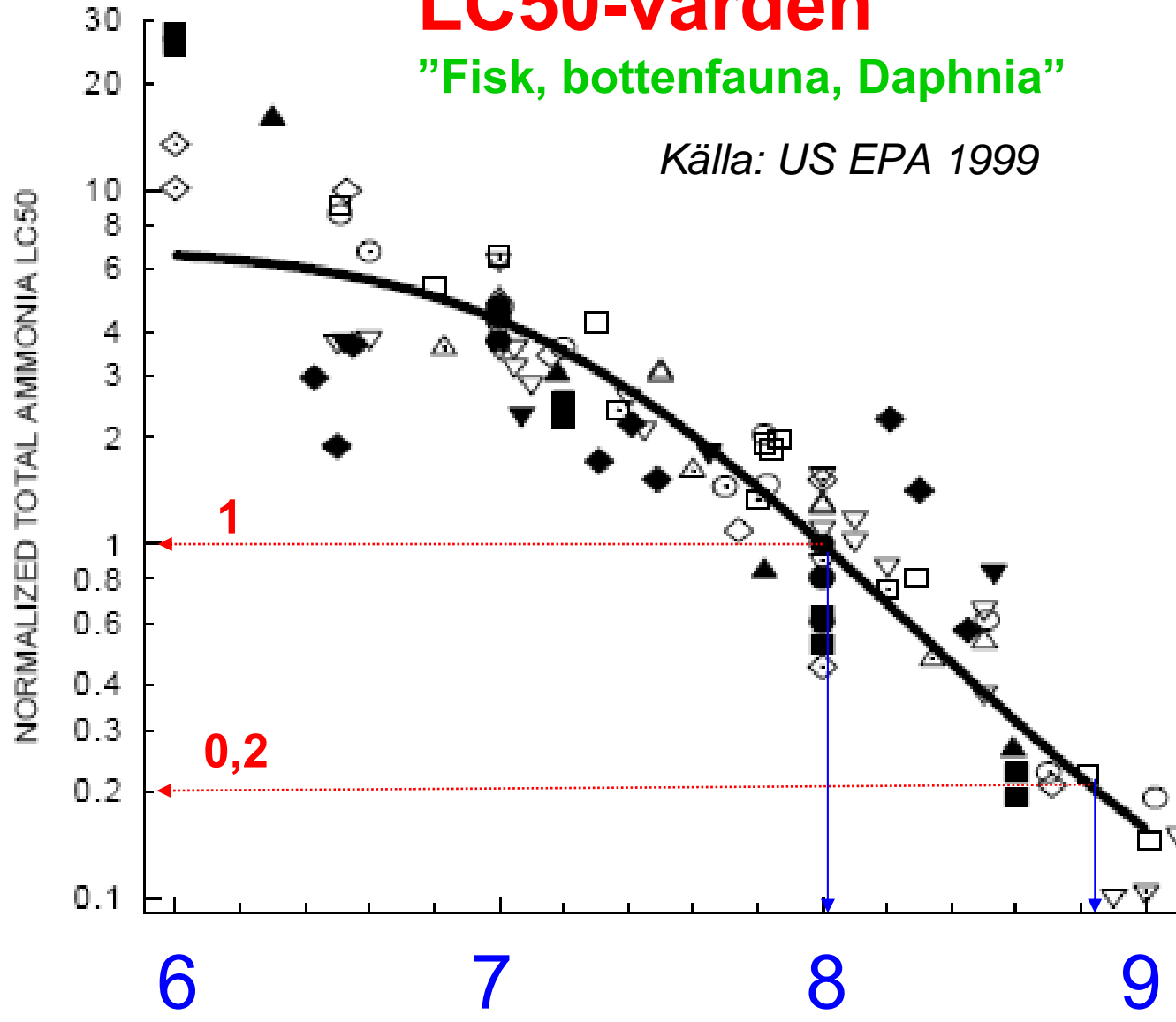

Akut toxicitet LC50-värden

"Fisk, bottenfauna, Daphnia"

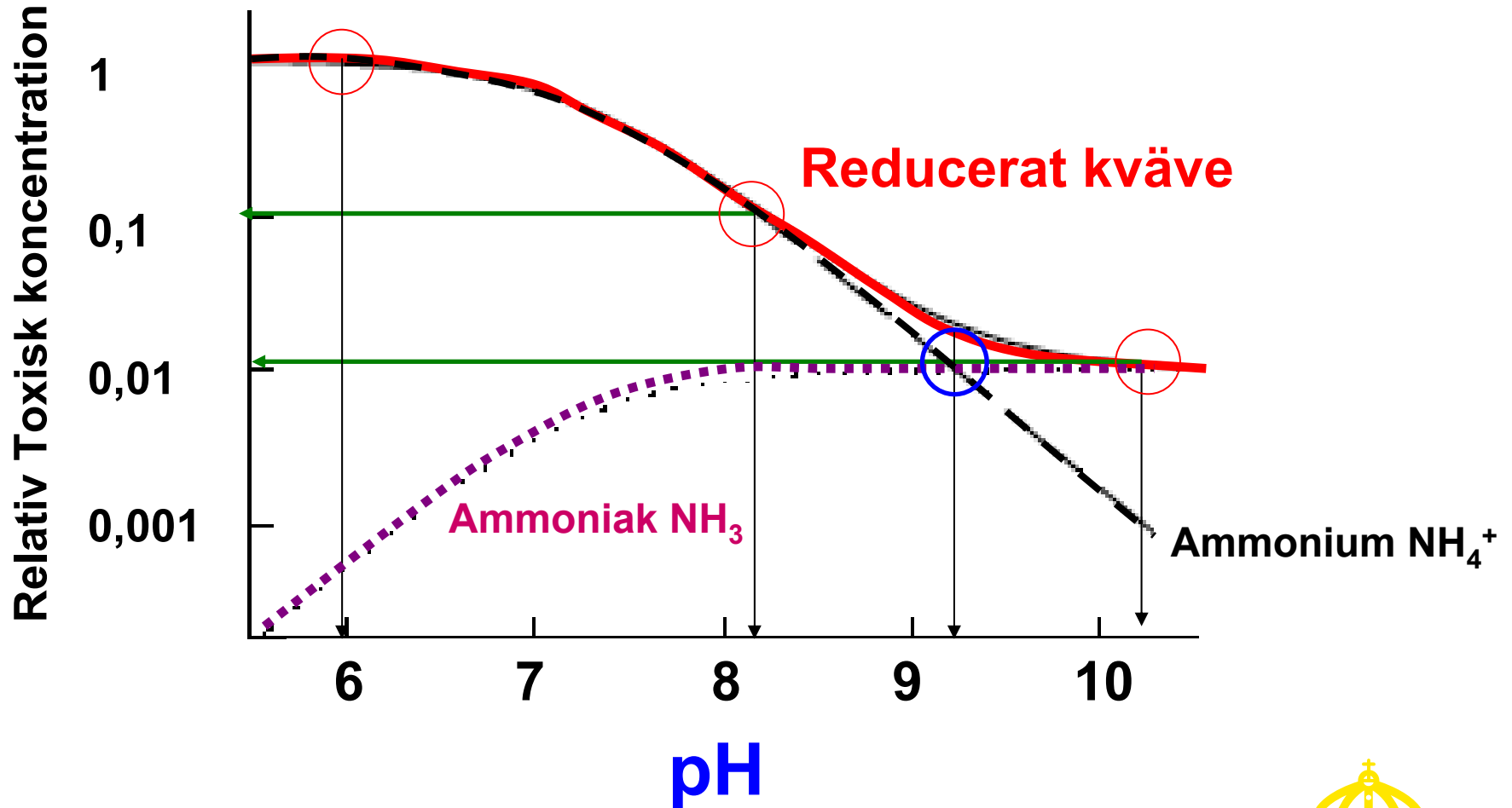
Källa: US EPA 1999

mg NH₄/L

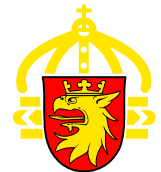
Det reducerade kvävet akuta giftighet

- beroende av pH -

Ammonium - ett problem!?

- Myndighetsaspekten
- Bedömningsunderlag
- En "giftig" liten rackare
- "Naturlig" förekomst
- Tillstånd och förändring över tid
- Mänsklig påverkan

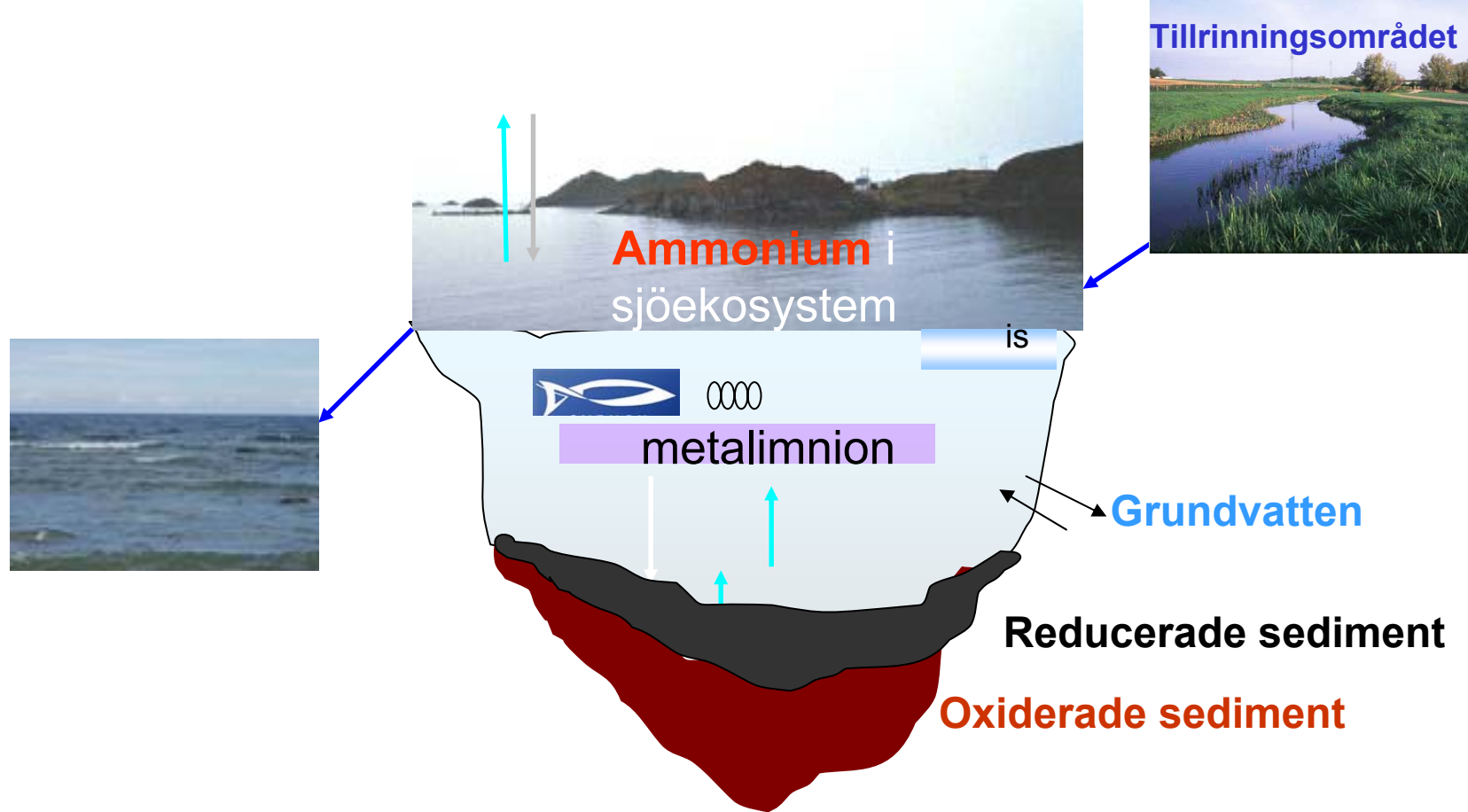

Naturlig förekomst

slutprodukt vid metabolism av proteiner/aminosyror

- **Vattenlevande djur**
- Ryggradsdjur (land)
- Fåglar och reptilier
- **Ammoniak, NH_3**
- Urea, $(\text{NH}_2)_2\text{CO}$
- Urinsyra, $\text{C}_5\text{H}_4\text{O}_3\text{N}_4$

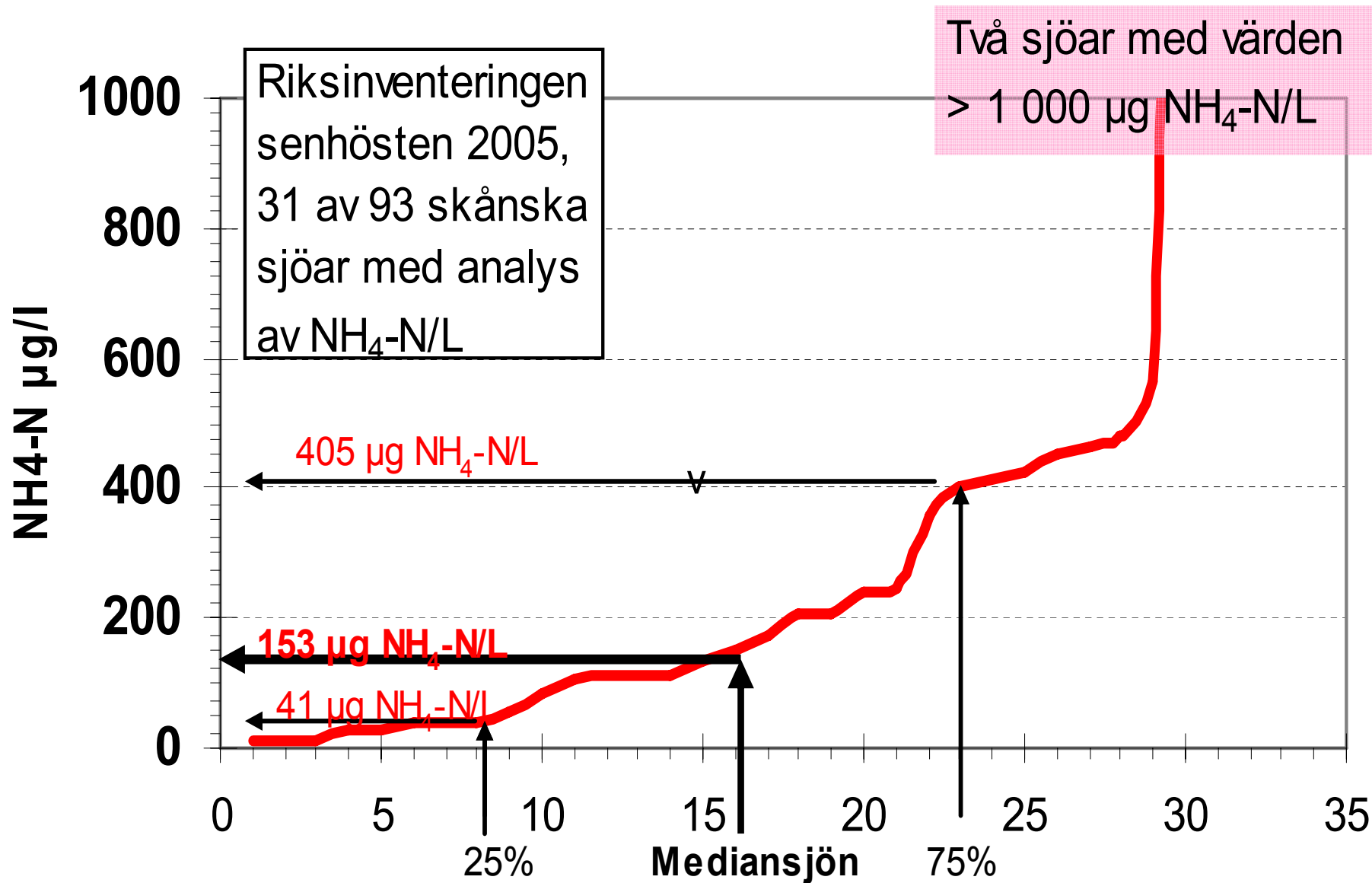
- **Assimilation** NH_4 , NO_2 , $\text{NO}_3 \rightarrow \text{Seston}_N$
- **Ammonifiering** $\text{Seston}_N \rightarrow \text{NH}_4$ (vatten)
- **Nitrifikation** $\text{NH}_4 \rightarrow \text{NO}_2 \rightarrow \text{NO}_3$ [i vatten]
- **Sedimentation** $\text{Seston}_N \rightarrow \text{Part}_N$ (sed. $_{\text{ox.}}$) $\rightarrow \text{NH}_4$ (sed. $_{\text{red.}}$)
- **Diffusion** NH_4 (sediment) $\rightarrow \text{NH}_4$ (vatten)

Ammonium - ett problem!?

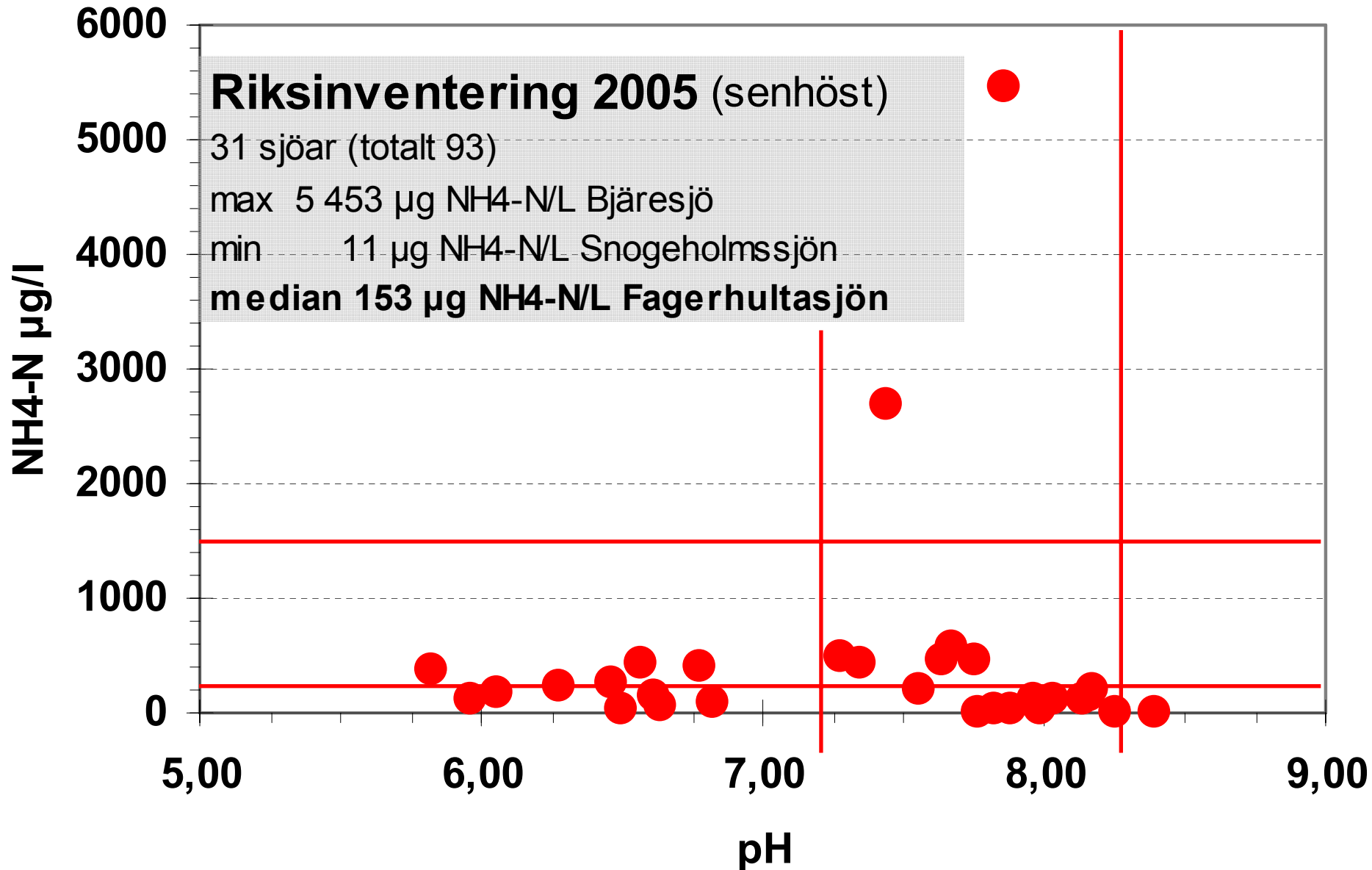
- Myndighetsaspekten
- Bedömningsunderlag
- En "giftig" liten rackare
- "Naturlig" förekomst
- Tillstånd och förändring över tid
- Mänsklig påverkan

Tillstånd i skånska sjöar

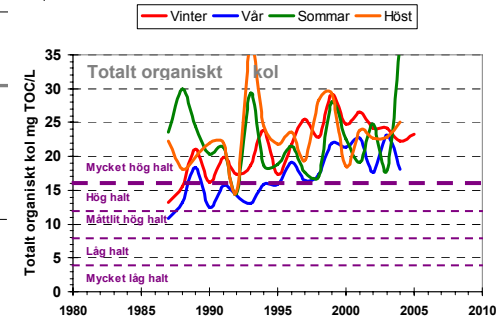
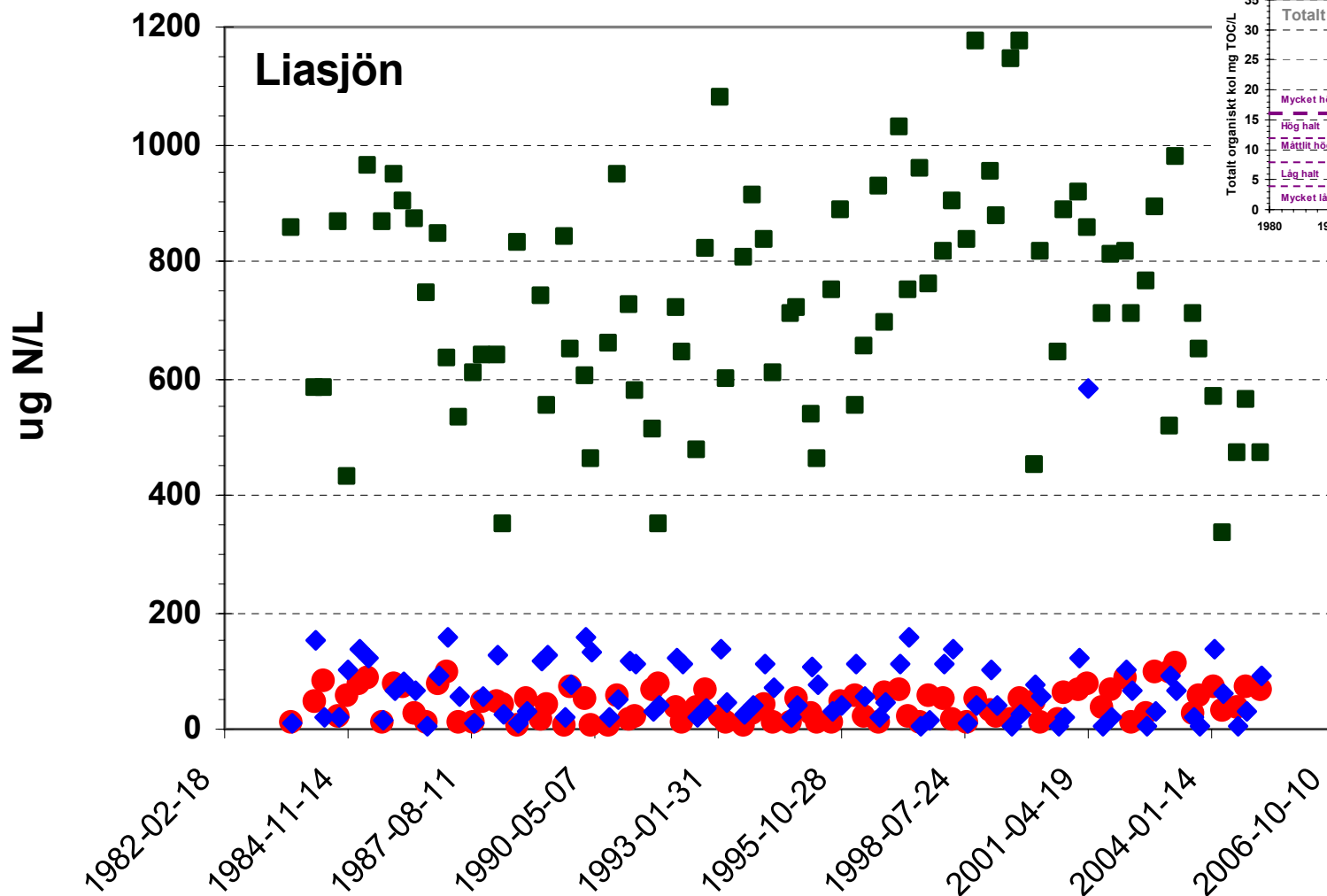
pH-koppling

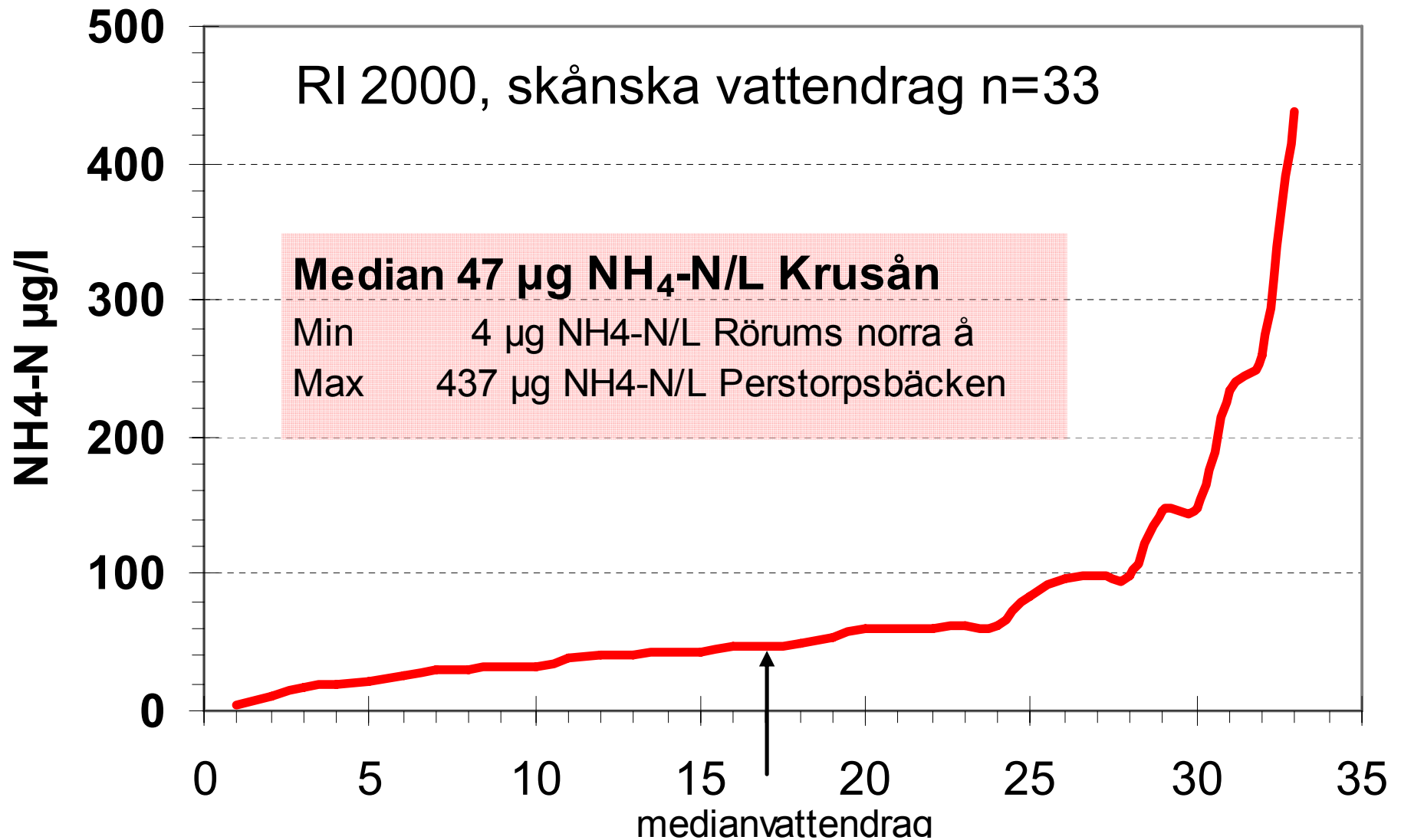

Liasjön – humös, referenssjö

● NH₄-N µg/l   ◆ NO₂+NO₃-N µg/l   ■ Tot-N_ps µg/l

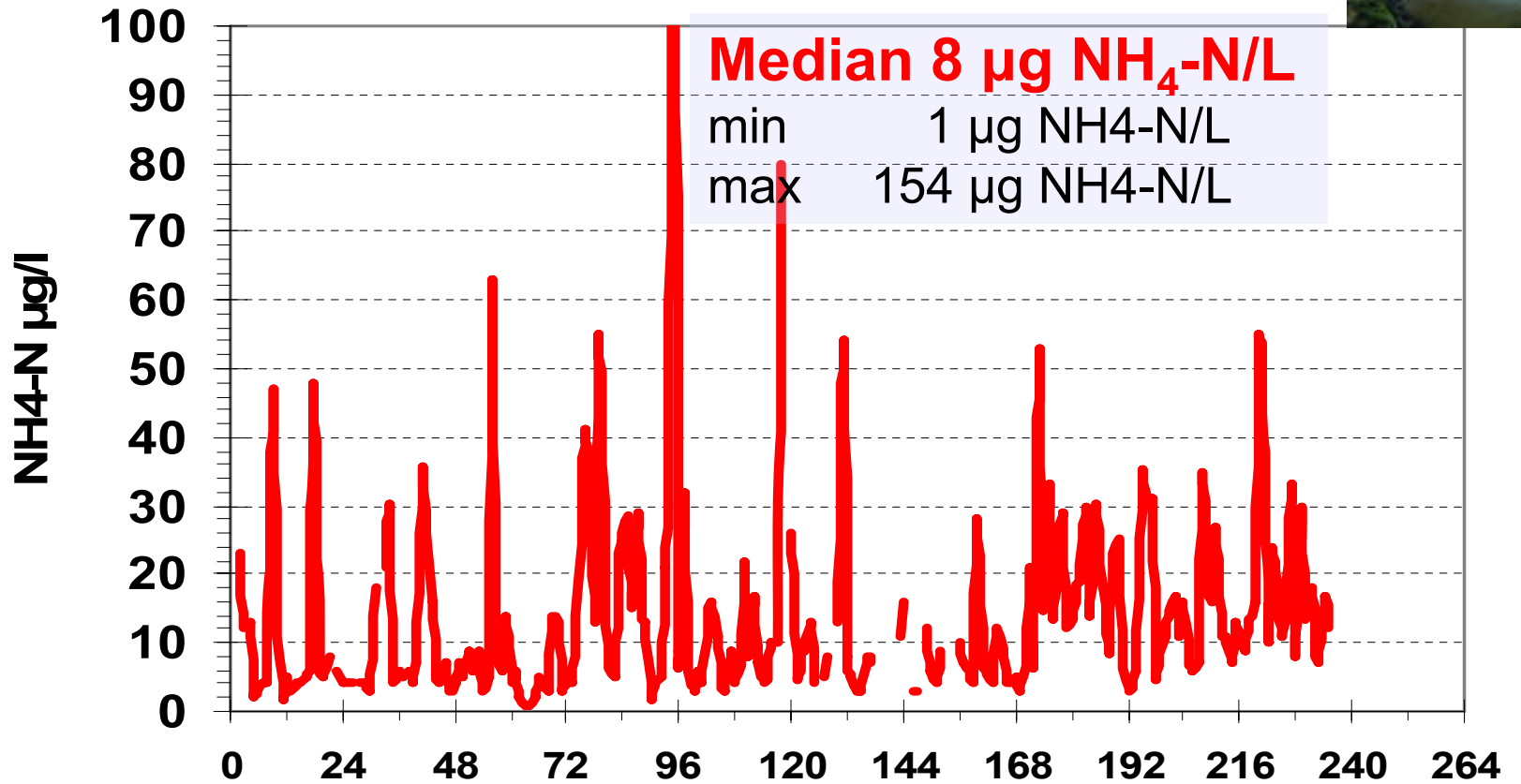

Tillstånd i skånska vattendrag

Referenså i skogsmark

Skärån/Tostarp 1989-2005

Ammonium - ett problem!?

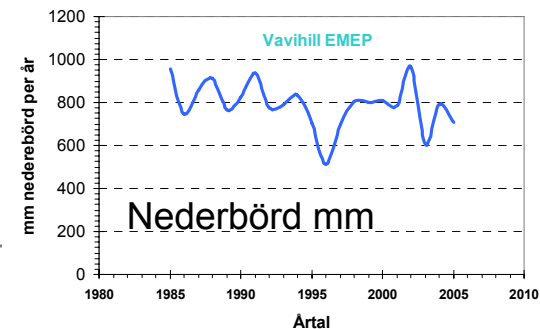
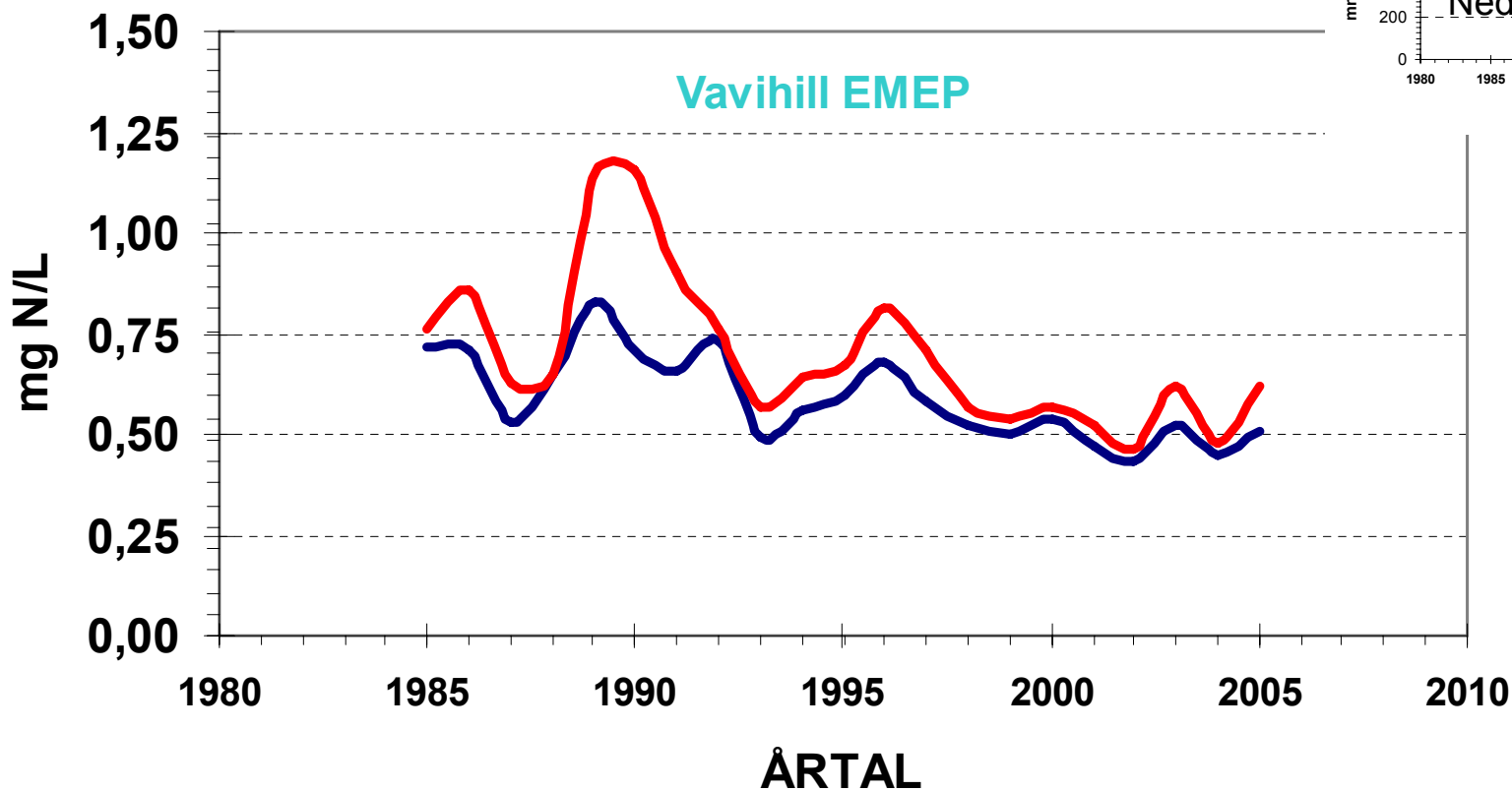
- Myndighetsaspekten
- Bedömningsunderlag
- En "giftig" liten rackare
- "Naturlig" förekomst
- Tillstånd och förändring över tid
- **Mänsklig påverkan**

Luftnedfall

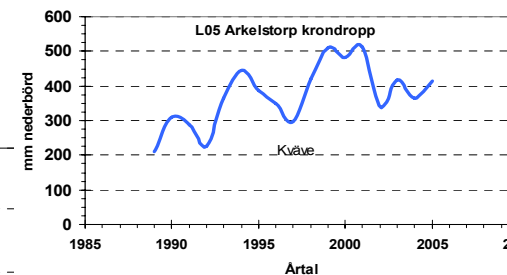
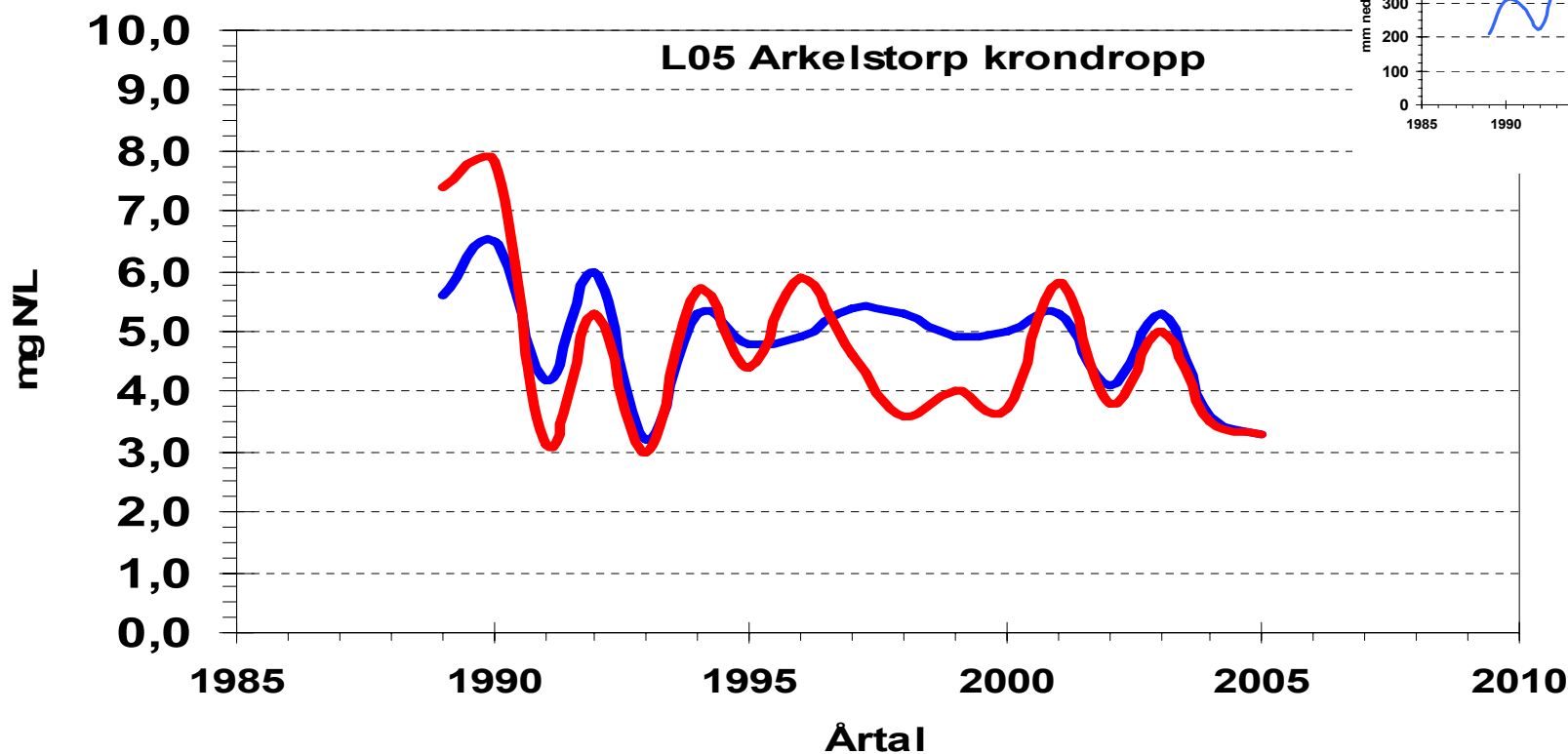
— NO₃-N mg/l — NH₄-N mg/l

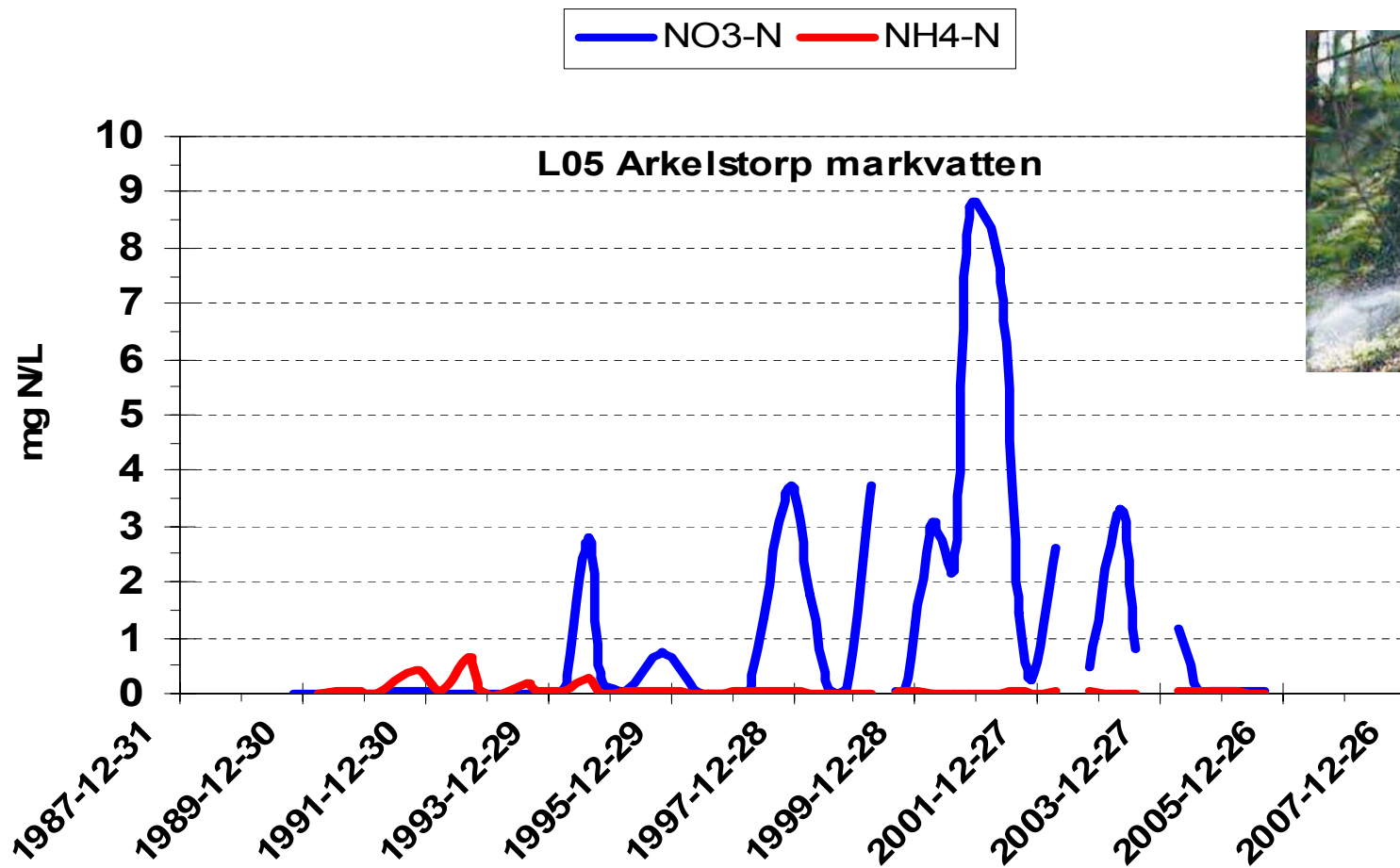
Skogsmark - Krondropp

— NO₃-N — NH₄-N

Skogsmark - Markvatten

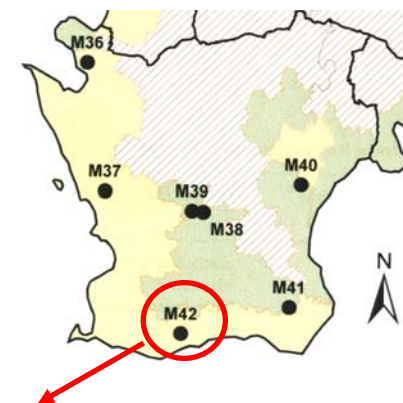
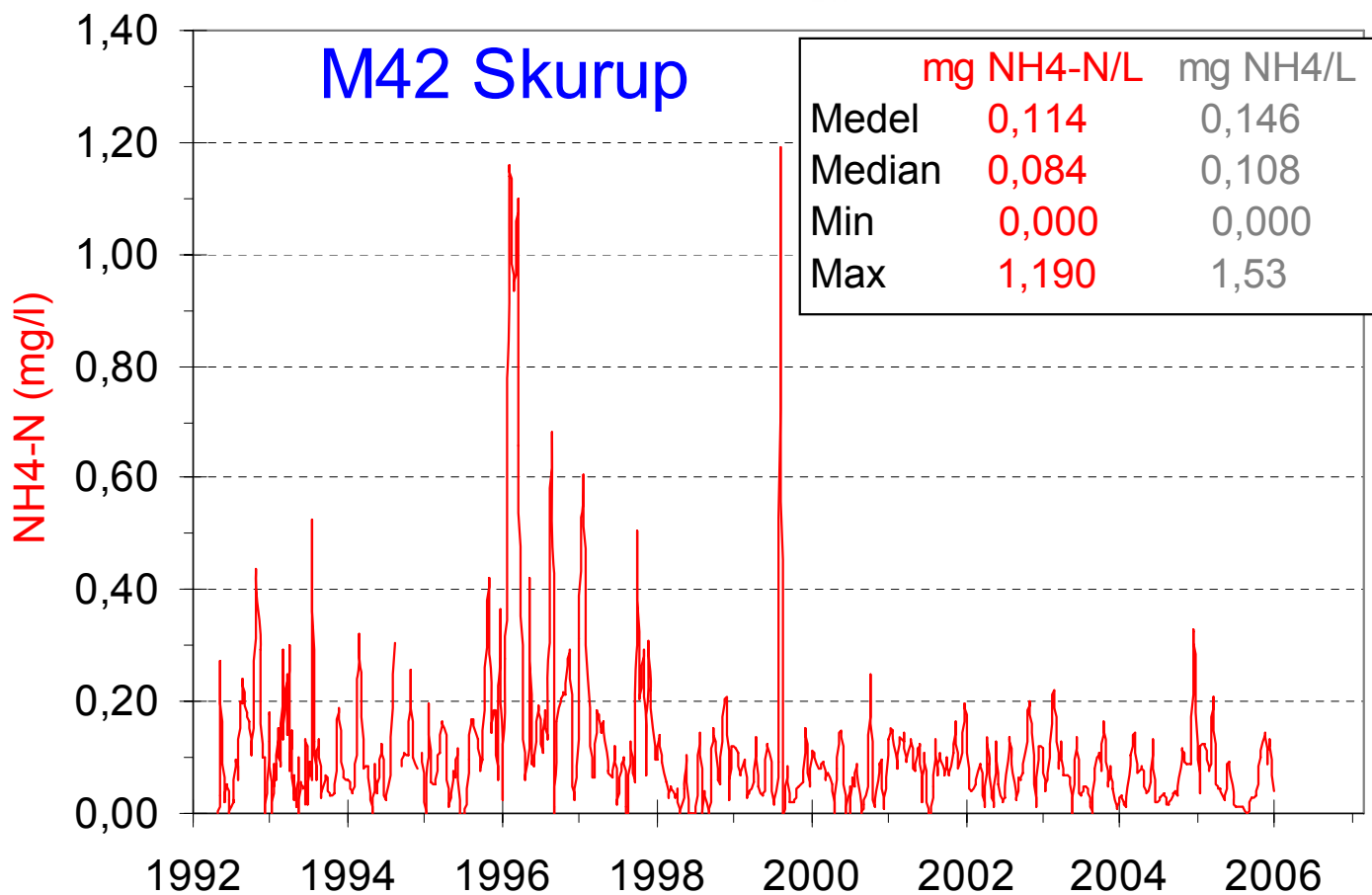
M42 Skurup

Avr.omr. 902 ha

Åkermark 95 %

Betesmark - %

Övrig mark 5 %

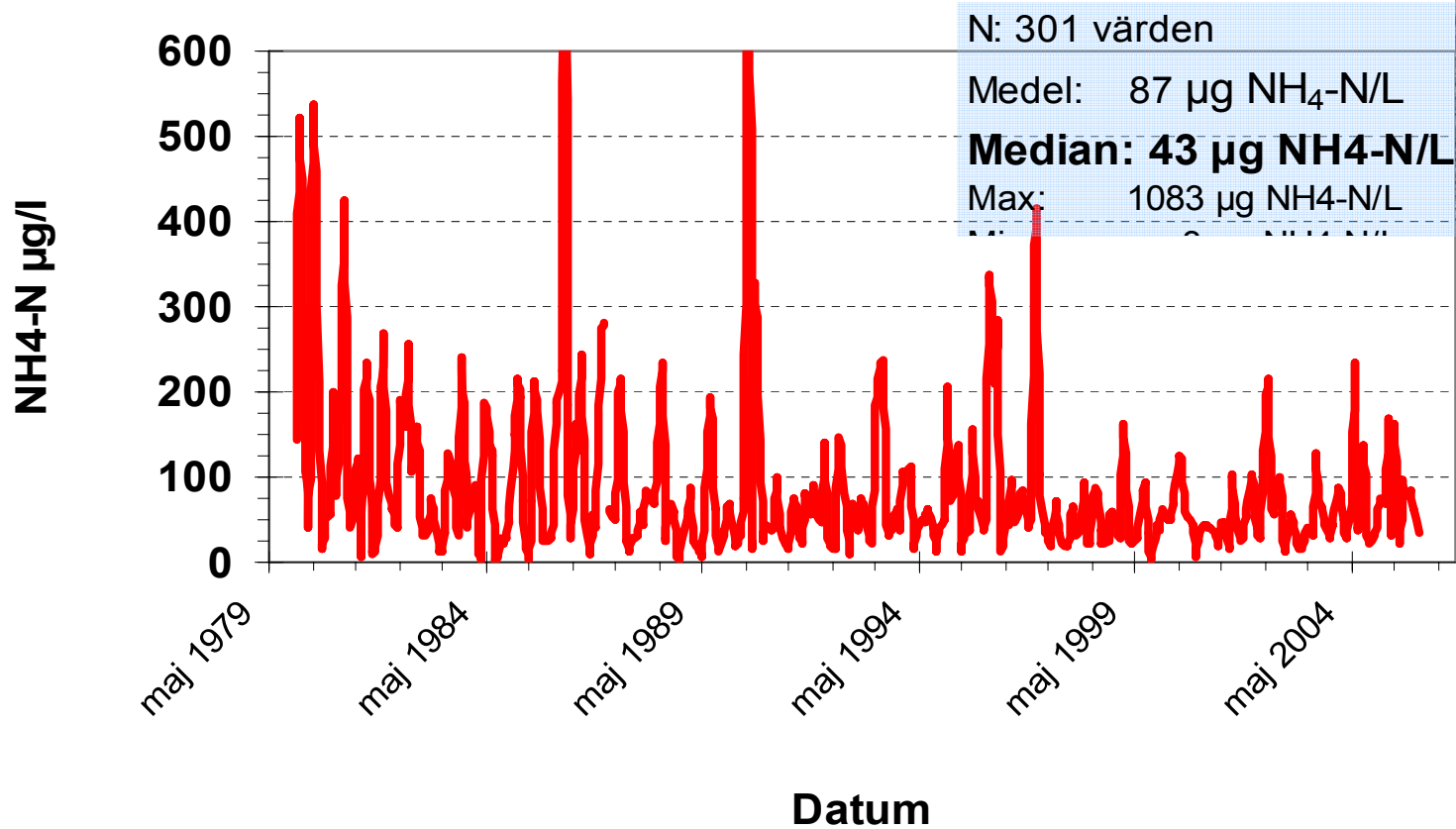

JRK område		N st.	Medel	Median	Min	Max
M36 Förslöv	1988-2005	546	0,103	0,059	0	1,90
M37 Svalöv	1993-2002	241	0,036	0,023	0	0,78
M38 Hörby	1994-1995	36	0,092	0,043	0,02	0,82
M39 Stehag	1994-2005	303	0,218	0,027	0	20,0
M40 Kristianstad	1988-2002	350	0,029	0,021	0	0,33
M41 Bollerup	1993-2002	248	0,042	0,026	0	0,93
M42 Skurup	1992-2005	395	0,114	0,084	0	1,19

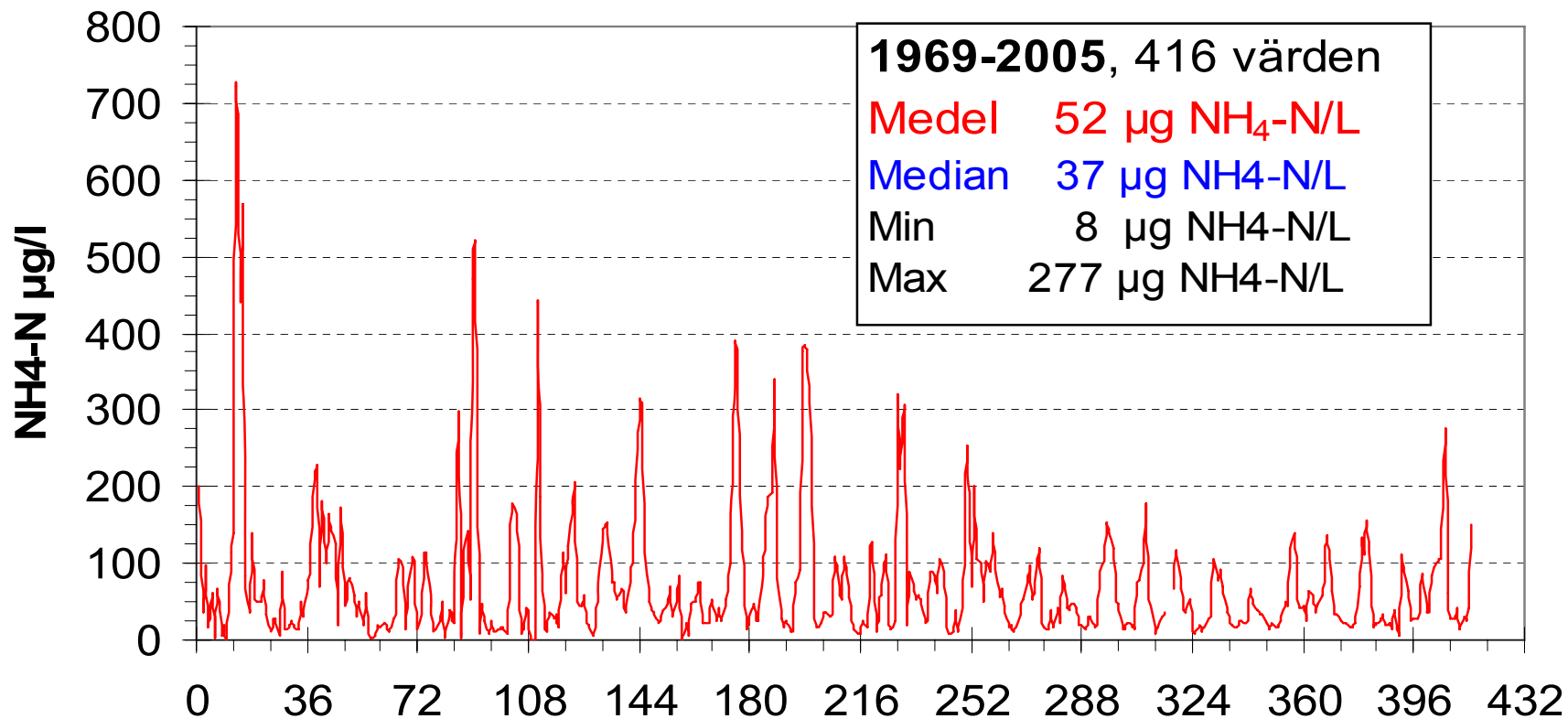

Jorbruksmarkså

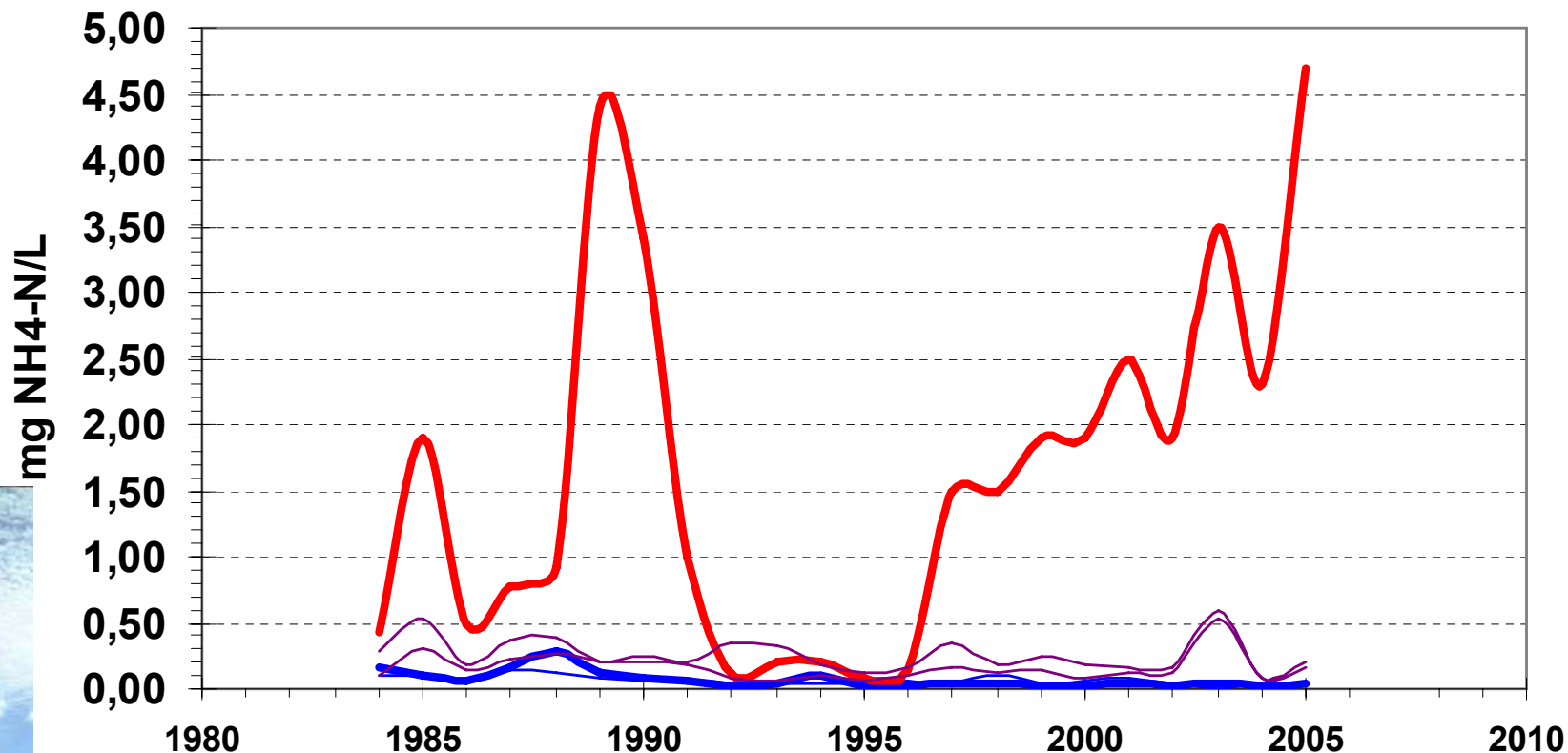
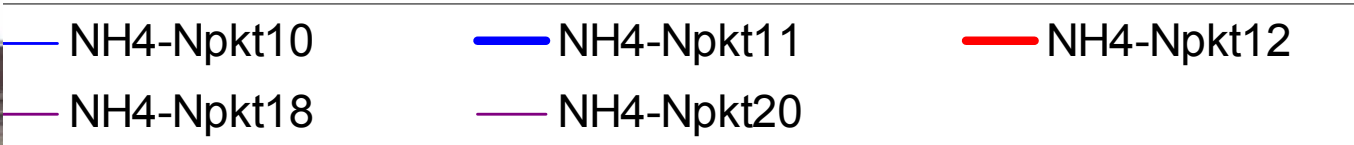
Råån 1980-2005

Helge å Hammarsjöns utflöde

Nybroån - årsmedelvärden

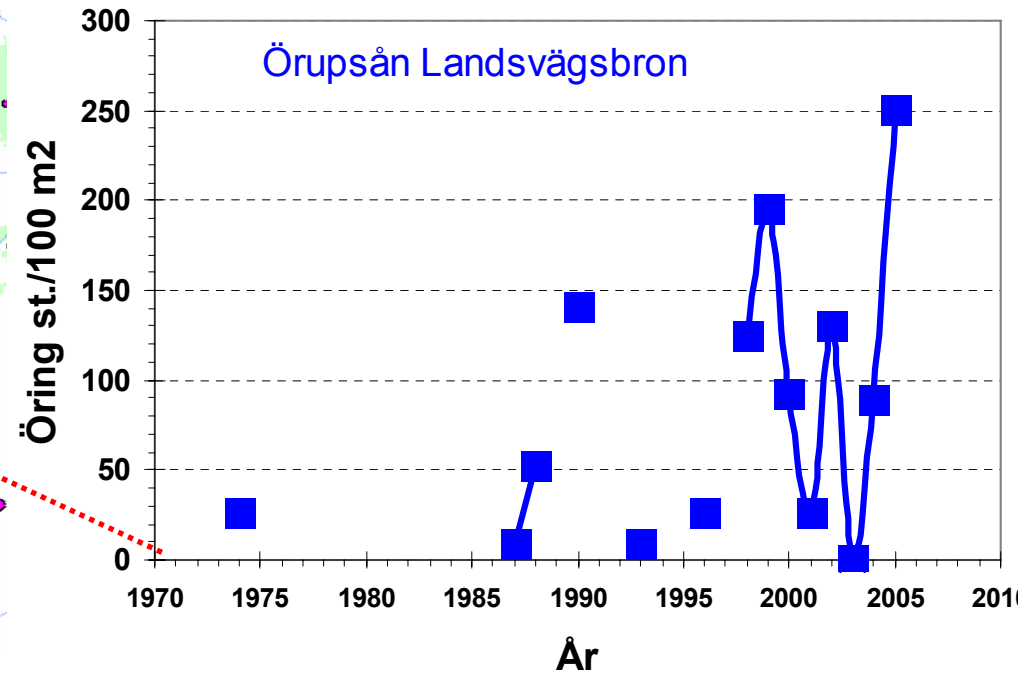
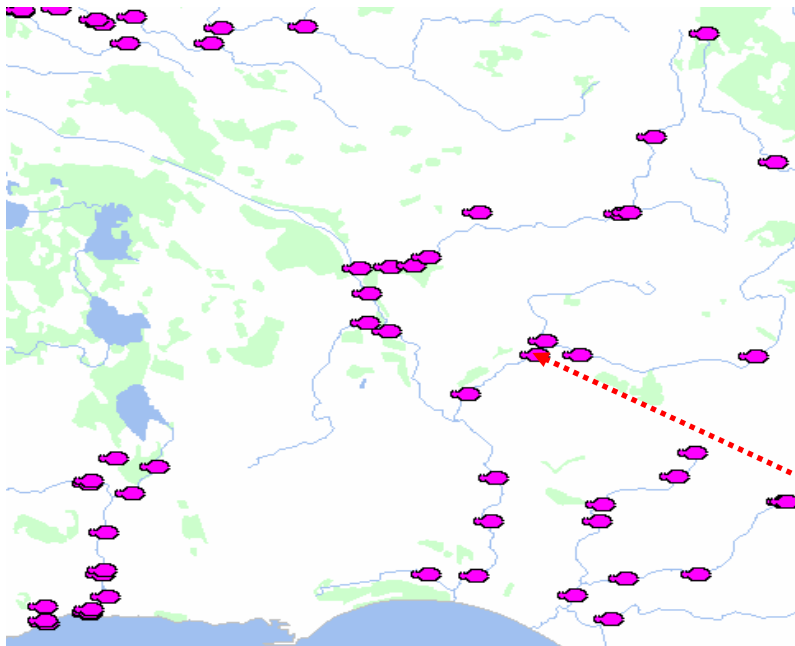
www.m.lst.se

en ammoniak anläggning med 3
kompressorer för isvattenproduktion

Elfisken – Örupsån - Öring

SLUTSATSER

Är ammonium ett problem?

- Både ja och nej
- Sök ammonium på förväntade ställen
- Kolla av pH, syrgas och temperatur
- Ammoniumvärden över 1 mg/L behöver inte betyda katastrofrisk för fisk
- Bedömningsgrunder från 1969 eller Fiskvattendirektivets gränsvärden duger än

www.m.lst.se

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

JRK Jordbrukets recipientkontroll

M36 Förslöv
 Avr.omr. 791 ha
 Åkermark 79 %
 Betesmark 10 %
 Övrig mark 11 %

M36 Förslöv

